

יש הרבה מה ללמוד מהארץ הסקנדינווית הקרירה והשלווה

אגדה נורבגית

היא נחשבת למדינת הרווחה המתקדמת בעולם • המיסים בה גבוהים מאוד, אולם האזרחים מרוצים: המדינה דואגת לכל מחסורם - מהפעוטון, דרך האישה היולדת ועד לגיל הזיקנה • הפער בין עשירים לעניים הלא רבים במדינה - מהמזעריים בעולם • מעצמת הגז יודעת לנצלו באופן המיטבי • **גד ליאור** ביקר במרכזיה הכלכליים של נורבגיה ומביא את סיפורה של ארץ שאפשר רק לקנא בה עוד ועוד - חוץ ממזג האוויר כמובן

מאת גד ליאור

נורבגיה וישראל. שתי מדינות. שני עולמות. נורבגיה - מדינה סקנדינובית בת 5.2 מיליון תושבים, שבראשה עומד מלך, חוגגת 111 שנה להקמתה. שטחה 324 קמ"ר והתמ"ג שלה לנפש עומד השנה על 68 אלף דולר, מקום 12 בעולם. ישראל - מדינה מזרח תיכונית, בת 8.5 מיליון תושבים, שבראשה

כאשר שואלים אזרח נורבגי מה הוא אוהב בארצו, הוא משיב מיד: את השלווה, את הנוף ואת החיים הטובים ללא דאגות. כאשר תשאל אזרח ישראלי מה הוא אוהב בארצו - אלה יהיו כנראה התקוות שלו: לחיות בשלווה, בנוף הנהדר של מדינת ישראל ואולי אי פעם גם בלי דאגות.

נורבגיה העדיפה להישאר מחוץ לאיחוד האירופי בשני משאלי עם שנערכו בה. יחד עם זאת, לצד איסלנד וליכטנשטיין גם נורבגיה חברה בשוק האירופי המשותף

פרוסה עבה מאוד מעוגת התקציב - מדינת רווחה, שבה דאגת הממשלה לחיי האזרחים גוברת על כל עניין אחר. כך ילדי הפעוטון והגן בנורבגיה ממומנים כמעט עד הכתר האחרון על ידי הממשלה. כך קשיש נורבגי מזדקן בחיים של כבוד, ללא מחסור בצרכים הבסיסיים כמו מזון, תרופות והגנה מפני הקור העז. כך איכות הסביבה במדינה שמפיקה גז בכמויות ענק - היא בראש מענייני קברניטיה. כך כאשר יש למדינה מוצר בכמויות ענק - היא גם יודעת להשתמש בו. כל האוטובוסים בנורבגיה נוסעים על גז או על חשמל. הבנזין עבר מן העולם בתחבורה הציבורית. מזכיר לכם משהו על מדינה במזרח התיכון שמצאה המון גז, אבל אפילו את מפעליה מחברת לגז הטבעי ממש בעצלתיים?

ביקור אחד של שרי הממשלה הכלכליים והחברתיים בנורבגיה יכול להועיל לכלכלת ישראל ולאזרחיה הרבה יותר ולאורך זמן מעלות הנסיעה והשהייה בארץ הסקנדינווית הקרירה גם בחודשי הקיץ. המדובר במעצמת גז וותיקה ובמדינה עם מדיניות חברתית, שהלוואי שהיינו מאמצים רק מחצית ממנה. והעיקר: לאזרחי ישראל לא היו עם אימוץ אותה מדיניות עוד תלונות על מחסור בשירותים חברתיים ויוקר מחיה מוגזם. ואם ביקשתם לברר - מעדן המילקי בנורבגיה עולה בדיוק מחצית ממחירו בארץ. וזאת במדינה שהגיעה למקום הראשון בעולם ביוקר המחיה בשנת 2011. בהחלט חומר למחשבה.

פרט חשוב מאוד לצורך הכתבה הזאת: בסקרים של האו"ם, דורגה נורבגיה כמדינה שהכי טוב להתגורר ולחיות בה בין השנים 2001 ו-2006 וגם בין 2009 ל-2011. בשנת 2015 "ירדה" נורבגיה למקום השלישי, אך, על פי סקר של הבנק העולמי, היא נשארה במקום הראשון כמדינת רווחה הדואגת לאזרחיה.

אז הנה אנחנו מתחילים בסיוור שלנו בכמה ממוקדי הקנאה שפיתחנו, בעת סיוורנו בארץ מכניסת האזרחים, שאגב לא חשנו בה שום טינה וביקורת על מדינת ישראל. בתחום ההייטק הנורבגים אפילו מקנאים בנו ולא דווקא מטעמי נימוס, כדי לשמחנו. "לנו יש מעצמת גז. זה נכון. אבל, לכם יש ממש מעצמת הייטק אדירה - הלוואי עלינו", אמר לנו שר האנרגיה הנורבגי, טורד ליאן. אגב, השר מגיע לעבודתו ברכיבה על אופניים (לא חשמליים) ובעממיות שלו הוא גם הצטרף אלינו מאוחר בערב לבילוי על כוס יין וריקודים בפאב במרכז אוסלו. לא הצטרפו אליו לא נהג, לא דובר ולא מאבטח...

מכהן נשיא. זה עתה חגגה 68 שנים להיווסדה. שטחה 22 אלף קמ"ר והתמ"ג שלה לנפש הוא 35 אלף דולר, מקום 54 בעולם.

בחרתי לספר על נורבגיה, ארץ עם נופים מרהיבים, לא לצרכי טיול הפעם. המדובר באחת המדינות המיוחדות ביותר על פני כדור הארץ באופן החיים בה, באופן שבו מנוהלת כלכלתה, באופן שבו המדינה דואגת לחיי אזרחיה. אומר מיד: ההשוואה לישראל היא קצת לא הוגנת. לנורבגיה אין כבר שנים רבות מלחמות ואויבים המאיימים על גבולותיה. אולם, בהיותה מדינה מערבית דמוקרטית, עם אוכלוסייה לא גדולה, שזכתה לעצמאותה רק 43 שנים לפני מדינת ישראל - יש מקום לנסות ולהבין איך המדינה הזאת הפכה, על פי דו"חות מחקר של ארגונים בינלאומיים, לאחת מחמש המדינות שהכי כדאי לחיות בה ולמדינה שאזרחיה מקבלים המון מהמדינה ולא רק, כמו למשל בישראל, בעיקר נותנים למדינה ומשרתים אותה.

דאגת הממשלה לחיי האזרחים - בראש

נורבגיה נחשבת כיום למדינת רווחה מודרנית מובילה בעולם, כאשר אזרחיה משלמים אמנם מיסים פרוגרסיביים, לעתים גבוהים מאשר בישראל, אך מרוצים עד מאוד ממה שהם מקבלים תמורתם. נטל המס הכולל עומד על קרוב ל-50% מהתוצר הלאומי הגולמי (תל"ג). בכל חברה שבה מועסקים למעלה מ-50 עובדים, שלישי ממועצת המנהלים הם נציגי האיגוד המקצועי. שוויונית התחלקות ההכנסות בארץ הסקנדינובית הקרה היא השלישית בעולם - 0.25 על פי מדד ג'יני. המשמעות: הפער בין עשירים למעמד הבינוני ולעניים הלא רבים במדינה הוא מזערי. בישראל מדד ג'יני עומד על 0.38. רע מאוד יחסית למדד הנמוך של נורבגיה. לכן מצבם של עניי הארץ כה רע לעומת עשיריה.

פרט חשוב, כאשר מדברים על נורבגיה: המדינה הסקנדינווית העדיפה להישאר מחוץ לאיחוד האירופי בשני משאלי עם שנערכו בה, בשנים 1972 ו-1994. יחד עם זאת, לצד איסלנד ונסיכות ליכטנשטיין גם נורבגיה חברה בשוק האירופי המשותף.

כאשר שבתי מסויר עבודה ולימוד על אופן ניהולה וכלכלתה של נורבגיה הצעתי לקברניטי הממשלה הישראלית לבצע הוצאה יוצאת דופן בתקציב המדינה: לשלוח לשבוע של השתלמות חלק משרי ממשלת ישראל, כדי ללמוד מעט איך מנהלים - גם במדינה שבה תקציב הביטחון נוגס

נוף נורבני טיפוסי

צילומים: גד ליאור

בנורבגיה אפשר לצאת לפנסיה בגיל 62, אך מי שרוצים בכך יכולים להמשיך לעבוד עד גיל 72 מבלי שניתן לפטר את העובד, אלא אם נמצא בלתי כשיר לחלוטין לעבודה

חינמי לגמרי. גם באוניברסיטה משולם סכום סמלי בלבד, כמה מאות קרונוט בלבד. ביקרתי בבית משפחת פרידמן במבואות אוסלו. אבי המשפחה, עופר, נישא לאישה נורבגית, והמשפחה, על ילדיה הקטנים המקסימים, מתגוררת בבית עץ שממרפסתו נשקף נוף נורבגי טיפוסי - הרים, ירוק ומים.

עופר: "אנחנו אוהבים מאוד את ישראל ומבקרים בה הרבה, אבל אנחנו לא מכירים חיים טובים יותר למשפחה מאשר כאן. המדינה נותנת פה הכל. החינוך זול מאוד ולמעשה עד גיל 7 ממש כמעט חינם לגמרי. התחבורה הציבורית מצוינת, השכר הוגן. מזוג צעיר ועד גיל מבוגר מאוד, המדינה דואגת לאזרחים. אף אחד לא יופקר כאן". וערב ביקורנו בנורבגיה ביקש עופר פרידמן רק שני מוצרים לילדיו, שאותם הוא לא יכול להשיג באוסלו: "הילדים נורא רוצים במבה וביסלי". הם קיבלו...

ולידעת שרי האוצר, הכלכלה והרווחה שלנו, שגם אותם הייתי שולח להשתלמות קצרה בארץ הצפונית הקרירה, השכר הממוצע בנורבגיה הוא 400 אלף קרונוט בשנה, שהם כ-200 אלף שקל, כמעט 17 אלף שקל בחודש. משהו שאזרחי ישראל מאוד לא היו אוהבים: רשות המסים הנורבגית מפרסמת את שכרם של כמעט כל האזרחים, לא רק מנהלי החברות ועשירי המדינה. הפרסום נעשה במסגרת "החוק לקידום השקיפות" שנחקק בנורבגיה לפני 8 שנים. לא לגמרי בטוח שכל ישראלי היה מרוצה מכך שהשכר החטטן שלו, הסבא הקמאן, הגרושה או אפילו החברים הכי

כן, לנורבגיה יש כבר משנת 2007 שרת מגדר ומשפחה. לנו רק מזה שנה ומספר חודשים. הלוואי שהשרה שלנו, גילה גמליאל, תצליח לממש רק מקצת מההטבות לנשות ולמשפחות נורבגיה. הנה מקצת מהן:

90% מהגברים - נוטלים חופשת לידה

אישה בהריון, כן עוד לפני שהיא יולדת, זכאית לשלושה שבועות חופשה, ואחרי הלידה ל-10 חודשים וחצי. יחד - 49 שבועות חופשת לידה. לא פחות. ומה על בן הזוג? הוא זכאי לחודשיים חופשת לידה. אם לא ייקח אותה - יפסיד חודשיים של משכורת מבלי לעבוד. כן, והם כמובן יכולים להתחלף בחופשות. גרד וולסט, מנכ"לית משרד המגדר והילדים הנורבגי, ציינה בפנינו, כי 90% מהגברים בנורבגיה נוטלים בשמחה את חופשת הלידה המוצעת להם. ולמי שזיכרונם בוגד בהם - בישראל זכאית היולדת ל-14 שבועות חופשת לידה. הבעל נותר הרחק מאחור. בטח לא עם חודשיים של חופשה.

וכמה עולה מעון יום מהשעה שמונה בבוקר ועד חמש אחר הצהרים בנורבגיה? כולל ארוחת בוקר, ארוחת עשר, ארוחת צהרים ועוגייה של אחר הצהרים - 1,400 שקלים בחודש. התוצאה: בנורבגיה מוציאה משפחה על מעונות היום לילדיה בדיוק שיטית מהשכר הממוצע שם ובישראל ההוצאה מגעת כדי שליש עד מחצית מהשכר הממוצע. הסיבה: החינוך וחיי המשפחה בנורבגיה מסובסדים במיליארדי קרונוט מדי שנה. ובכלל, החינוך בנורבגיה הוא כמעט

אישה בהריון, עוד לפני שהיא יולדת, זכאית לשלושה שבועות חופשה, ואחרי הלידה ל-10 חודשים וחצי. יחד - 49 שבועות חופשת לידה. בן הזוג זכאי לחודשיים חופשת לידה

מתקן ענק בנמל הנפט והגז בעיר האוגזונד במערב נורבגיה

82% מהגברים הנורבגים מועסקים, מתוכם רק 10% במחצית משרה. מעל 77% מהנשים עובדות. פערי השכר הולכים ומצטמצמים. מעל 70% מעובדי המגזר הציבורי הן נשים. בדירקטוריונים 40% הן נשים

בשבע השנים האחרונות היה באוסלו גידול של 12% באוכלוסייה ואילו הגידול בתחבורה הציבורית הגיע ל-28%. אם ברצונך להיכנס עם מכוניתך לאוסלו תצטרך לשלם 30 קרוונה. בשנת 2020 - 100% מהתחבורה הציבורית תהיה ממקורות אנרגיה מתחדשים

82% מהגברים מועסקים, מתוכם רק 10% במחצית משרה. מעל 77% מהנשים עובדות, אמנם מחציתן במשרות חלקיות. בעוד שבישראל נמדדו פערי שכר של 20%-30% בין גברים לנשים, בנורבגיה פער השכר הוא רק 16% וגם הוא מצטמצם משנה לשנה. אגב, מעל 70% מעובדי המגזר הציבורי הן נשים. וכן, הן שולטות גם במגזרי הרפואה והחינוך, ואפילו במשרות הבכירות ביותר הן לא מיעוט. בדירקטוריונים 40% הן נשים. עדיף שלא נביא כאן את הנתונים העגומים של מדינת ישראל בתחום הזה. אולי נתון אחד נזכיר בכל זאת: בדו"ח שפורסם לאחרונה התברר, כי אף לא אישה אחת שימשה בשנה החולפת כיו"ר דירקטוריון של חברה ממשלתית בישראל. התביישנו לספר על כך לנורבגים ובעיקר לנורבגיות.

גם בתחום התחבורה, השר הוותיק שלנו, ישראל כץ, יכול רק לקנא. למשל, בשיטת התשלום למפעילי האוטובוסים, הרכבות והמעבורות (לנו אין צורך בכזאת אפילו בנחל הירקון), התמורה היא בעד כל קילומטר של נסיעה ולא לפי מספר הנוסעים. כך היה מופעל בארץ אוטובוס ממצפה רמון לנתב"ג גם בשלוש לפנות בוקר והמפעיל לא היה מפסיד, בעוד שלאזרח היה שירות טוב לנמל התעופה. כן, גם התחבורה מסובסדת. באוסלו, בת מיליון ורבע התושבים, יש מכרזים והחברה שתציע את המחיר הנמוך ביותר לק"מ נסיעה - תזכה במכרז.

האנס אנדראס פריסטאד, מאיגוד התחבורה הציבורית באוסלו, ציין בפנינו, כי בשבע השנים האחרונות היה באוסלו גידול של 12% באוכלוסייה

טובים - היו יודעים בדיוק כמה מסים שילם החבר שלהם ומתוך כך כמה כסף בדיוק הוא משתכר מעבודתו ומרוויח מנכסיו. סיבת הפרסום העיקרית טובה: שלא ניתן יהיה אפילו לחשוב על תשלום שכר נמוך יותר באותה העבודה עצמה - לאישה מאשר לגבר, לנתין זר מאשר לנורבגי, ליהודי או מוסלמי פחות מאשר לנוצרי וכך הלאה. כך גם יהיה ברור לכל כמה בדיוק משתכר הספרן בספריית העיר וכמה ראש העיר וסגניו וכמה מס הם שילמו על נכסיהם. ובכל זאת פרט פיקנט: משפחת המלוכה הנורבגית לא נכללת ברשימה משום שהיא אינה משלמת מיסים, על פי חוק. תארו לכם שאצלנו הנשיא או ראש הממשלה היו פטורים מתשלומי מיסים על פי חוק... אלק אולה אסק, עיתונאי בעיתון הנורבגי הנפוץ אפטנפוסטן (Aftenposten) ציין, כי אפשר לצאת בנורבגיה לפנסיה בגיל 62, אך מי שרוצים בכך יכולים להמשיך לעבוד עד גיל 72 מבלי שניתן לפטר את העובד, אלא אם נמצא בלתי כשיר לחלוטין לעבודה. ההחלטה מצויה לכן אצל העובד ולא אצל המעביד. ומי שלא עובד - דמי האבטלה עומדים על 62% משכרו הקודם לאורך זמן ועוד 4,400 קרוונות (2,200 שקל) כדמי ניהול בית והשתתפות בהוצאות.

משלמים לחברת האוטובוסים לפי ק"מ

ישראל אמנם מציגה שיעורי אבטלה נמוכים למדי בשנים האחרונות - קצת יותר מ-5% - אולם בנורבגיה לא רק ששיעור האבטלה לאחרונה נמוך יותר, רק 3.5%, אלא ששיעור התעסוקה גבוה במיוחד.

כותב המאמר במרכז הלוגיסטי של התחבורה בעיר אוסלו.

העורך הפיננסי של היומון הכלכלי, דאגנס נארינגסליו (Dagens Naeringsliv).

הנורבגים מספקים 20% מהגז של אירופה

ואיך אפשר לסיים רשמים עיקריים מביקור קצר בנורבגיה מבלי לדבר על הגז? ובכן, את הגז החלו לגלות ולהפיק בים הצפוני, לאורך חופיה הארוכים (1,500 ק"מ) של נורבגיה בשנת 1975. הנורבגים מספקים היום 20% מצרכי הגז של אירופה. וכמה מס גובה המדינה? כן, הפרופסור איתן ששינסקי, 78% על ההפקה - לא פחות! אגב, הקידוח העמוק ביותר בים לחופי נורבגיה הוא לעומק של 1,300 מטר. לווייתן קדחו לעומק של 1,200 מטר. לא פחות מ-11 חברות שותפות בצינורות הגז הארוכים של נורבגיה, המספקים גז לאנגליה, סקוטלנד, גרמניה, צרפת ובלגיה. וכולן רווחיות.

בעירת החוף הסגנונית הקטנה האוגסונד מצויה חברת הולכת הגז הגדולה של נורבגיה, גזקו (Gassco). זאת היא חברה ממשלתית שלא נסחרת בבורסה. היא הוקמה בשנת 2000 והיא בעלת הצינורות מהמאגר לחוף.

השימוש בגז בנורבגיה נעשה בעיקר בחלק מהספינות, במכוניות וכן לייצור מתנול. מעניין שרק 1% מהגז המופק מנוצל בנורבגיה. רוב הגז מיוצא. ולידיעת יצחק תשובה ועמיתיו - חברת גזקו מסתפקת בהחזר של 7% בלבד על ההשקעה שלה. ולעומת מתי מעט מאגרי הגז בחוף מול ישראל -

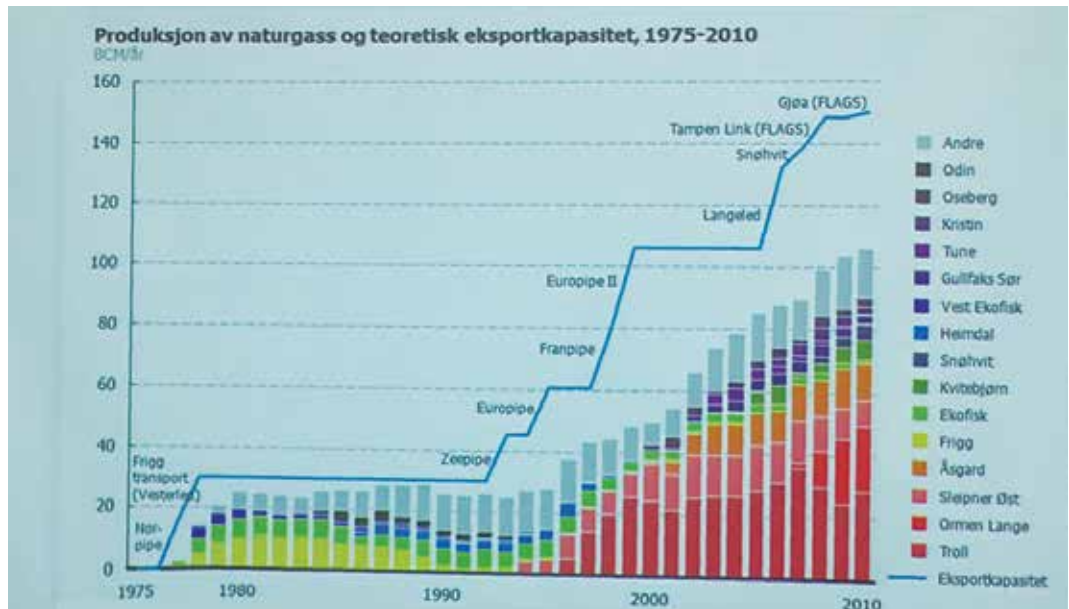
ואילו הגידול בתחבורה הציבורית הגיע ל-28%. לעומת זאת אצלנו, הגידול בתחבורה הציבורית מפגר אחר הגידול באוכלוסייה. כדי להיכנס עם רכב לאוסלו תצטרך לשלם 30 קרונה (15 שקל) בכל פעם. במשרד האוצר הישראלי מתכננים כבר 20 שנים "אגרת גודש" לכל כניסת רכב פרטי לת"א - אך זאת לא יוצאת אל הפועל. תארו לכם כמה מכוניות פחות היו נעות בכבישי תל אביב אם הייתה לנו תחבורה ציבורית מצוינת כמו באוסלו. פחות זיהום אוויר, יותר מדרחובים וכמובן פחות בעיות חניה למי שנזקק בכל זאת להיכנס עם רכבו לעיר. פשוט תענוג לשאוף את האוויר הצח בבירת נורבגיה. כדאי להעתיק מהנורבגים: בשנת 2020 - 100% מהתחבורה הציבורית שם תהיה ממקורות מתחדשים. לא עוד דלק וסולר מזהמים. ביוגז ואוטובוסים על חשמל הם כבר הלהיט באוסלו. וכדאי ללמוד עוד משהו מהנורבגים. למשל, בתחבורה הציבורית, הם מתכננים כבר עד לשנת 2060, יותר מ-40 שנה קדימה. בכמה ק"מ יהיה צורך להרחיב את המטרו? כמה משתמשים יתווספו למעבורות? כמה אוטובוסים יהיה צורך להוסיף מדי שנה, בינתיים 25.

לנורבגיה מגיעים בכל שנה 30-40 אלף מהגרים כדי לעבוד בה. הם עובדים בעיקר בבנייה ובענף הגז (שאליו עוד נגיע) ורובם משתכרים בדיוק כפול משכר המינימום בישראל, כ-9,500 שקל בחודש. את רוב הכסף הם שולחים הביתה, בעיקר למדינות מזרח אירופה, כפי שסיפר לנו טרז' אריקסטאד,

מאז שנת 1970 פותח בים הצפוני 100 מאגרי גז ונפט ו-11 נוספים מצויים שם כעת בשלבי פיתוח. חברת גזקו הענקית מסתפקת בהחזר של 7% בלבד על ההשקעה שלה

Norwegian gas to Europe - a success story

אספקת הגז הנורבגי לאירופה לאורך השנים

בסקרים של האו"ם דורגה נורבגיה במשך שנים לא מעטות, עד לאחרונה, כמדינה שהכי טוב להתגורר ולחיות בה. כמדינת רווחה - נורבגיה מדורגת בצמרת העולמית

ועל מזג האוויר מיותר כמעט לדבר - 4 מעלות בלילה בחודש יוני זה לא התענוג הכי גדול, בטח לא למי שרגילים ל-20 מעלות בלילות בחודש הזה במדינת היהודים. אגב, את הכתבה הזאת כתבתי בימים שבהם שררו בארץ יותר מ-40 מעלות. בנורבגיה אין בכלל מעלות כאלה במד החום...

ישראל	נורבגיה	
1948	1905	הקמת המדינה
22,072 קמ"ר	323,802 קמ"ר	שטח
נשיא	מלך	ראש המדינה
8.5 מיליון	5.2 מיליון	אוכלוסייה
35,000 דולר	67,746 דולר	תמ"ג לנפש
54 מקום	12 מקום	דירוג תמ"ג עולמי
שקל חדש	כתר נורבגי	מטבע
il	no	סיומת אינטרנט
972	47	קידומת בינלאומית
2.5%	2%	צמיחה
מקום 12 בעולם	מקום 1 בעולם	מדד הפיתוח האנושי
0.379	0.25	מדד ג'יני
UTC + 2	UTC + 1	אזור זמן

נתונים: ספר העובדות העולמי של ה-CIA, הבנק העולמי, קרן המטבע הבינלאומית

Company	Ownership
Statoil	37,076%
Wintershall	13,255%
Petoro	11,946%
OMV	9,073%
Shell	9,019%
Total	5,110%
RWE Dea	4,791%
ConocoPhillips	4,452%
Edision	2,396%
Maersk	2,396%
GDF Suez	0,486%

שימו נא לב למספר: מאז 1970 פותחו בים הצפוני 100 מאגרי גז ונפט ו-11 נוספים מצויים שם עכשיו בשלב פיתוח. גם לישראל, "מעצמת הגז" החדשה במזרח הים התיכון, יש במה לקנא...
ורק בשני עניינים עיקריים לא היה לנו מה לקנא בנורבגים: כושר האלתור שלהם שואף לאפס. כאשר המזגן התקלקל במלון עברו 48 שעות עד שתיוקו אותן, לפי כל הכללים והתקנות. כאשר ביקשנו להחליף במסעדה את ה"תוספת" לבשר - תרד באורז - אמרו לנו שזה לא אפשרי. למה? כי תחסר מנת אורז למי שיזמין עוף...